

parcursul anului 2008 un nivel al inflației de 7,3 la sută în comparație cu anul 2007, când prețurile de consum au crescut cu 13%

(Sursa:<http://www.agravista.md/article/50351/index.html>)

11. Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a calculat coeficientul GINI din 1994 (0,379) în permanentă creștere până în 2004 (0,404)
12. De exemplu, profunzimea ratei sărăciei cu referire la rata sărăciei extreme a fost de 4% în anul 2005, ceea ce înseamnă că diferența dintre nivelul consumului mediu al săracilor și pragul sărăciei extreme este de 4%, adică ei au un deficit mediu de 11,0 lei.
13. Rata șomajului (proporția șomerilor BIM în populația activă) la nivel de țară a înregistrat valoarea de 5,1%. S-au înregistrat disparități semnificative între rata șomajului la bărbați - 6,3% și la femei - 3,9%; în mediul urban - 6,9% față de mediul rural - 3,6%.(Sursa: Statistica Moldovei, Notă informativă FORȚA DE MUNCĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA - OCUPARE ȘI ȘOMAJ Anul 2007)

CONTINUITATEA ȘI DISCONTINUITATEA DINTRE MORALA INDIVIDUALĂ ȘI CEA PUBLICĂ

Nicolae Gortopan, doctor, conferențiar
Daniel Gortopan, masterand

În paginile ce urmează ne vom opri nu atât asupra propriilor noastre antipatii sau simpatii filosofice cât asupra unor probleme de ordin moral pe care le considerăm că sunt de primă importanță în condițiile actuale pentru Republica Moldova.

S-ar putea ca în urma celor relatate de noi să ajungem împreună cu cei ce vor avea răbdarea să citească aceste rânduri la concluzia, că nu e chiar atât de ușor să găsești soluții care ar înlătura dificultatea problemelor discutate. Tot ce intenționăm să facem e să

Încercăm să demonstrăm actualitatea problemelor abordate și să trezim cititorului dorința de a găsi răspunsurile căutate și de a-l convinge că nu există probleme filosofice care nu ar avea soluții.

Întrucât tema vizată ține nemijlocit de practica filosofică (deși este legată direct de teoria moralei) nu ne vom asuma riscul de a crea cititorului anumite convingeri, lăsând loc și altor minți pentru meditație în speranță, că soluțiile lor vor fi mai convingătoare și mai aproape de adevăr iar în consecință și de un mai mare folos.

Deși eram preocupat de problemele morale totdeauna, ele ne atrag astăzi mult mai mult și acest interes nu poartă un caracter pur teoretic, ci este determinat de unele realități cu caracter straniu de absurd în condițiile lumii contemporane. Civilizația mileniului trei cu toate realizările ei sofisticate în numeroase domenii este însoțită de războaie și intrigi politice josnice conduse de lideri politici cu nume mare, dar într-un mod evident barbar. Judecata morală și teoria morală sunt absolut ineficiente în condamnarea acestor crime evidente. Când sunt puse în joc mari interese e greu să schimbi ceva prin argumente – oricât de convingătoare – care să facă apel la decență, omenie, milă sau dreptate. Aceste considerente sunt nevoite să concureze cu mai primitivele sentimente morale de onoare, răzbunare și respect pentru putere.

Importanța lor devine atât de mare, încât orice chemare la altruism și omenie, milă și respect devine un gest neinspirat, mai cu seamă dacă pentru a-ți păstra puterea, și apăra interesul politic, economic și statutul social circumstanțele îți cer să fii agresiv și să nu te lași influențat de omenie. Desigur, tratativele politice aduc parcă o notă de decență, dar nu aceasta este determinată în tratatele încheiate. Iar atunci când concurează statele prin metode necinstite, cetățenii acestor state sunt atrași într-o luptă nesănătoasă între ei, pe care n-o mai pot stăvili normele morale general-umane. Cinismul în viața publică și în relațiile dintre oameni devine un fapt rușinos, dar acceptat tacit de către majoritatea și folosit ca o pârghie eficientă în atingerea scopurilor fixate.

De regulă crimele de proporții sunt comise de către indivizi care

joacă un anumit rol în instituții politice, economice, militare și alte structuri de stat. Ei acționează în cadrul și din numele acestor instituții. În acest caz faptele, atât cele bune cât și cele rele, nu pot fi atribuite în întregime individului și poartă amprenta rolurilor publice pe care aceștia le obțin. Astfel apare o problemă care vizează efectele morale ale rolurilor și funcțiilor publice. Ele au cu siguranță un efect profund asupra indivizilor care le ocupă, un efect parțial restrictiv, dar în cea mai mare parte eliberator. Combinația dintre cerințele normelor morale și eliberarea de unele restricții, ce devin incomode, posibilitatea de a spune că doar execuți ordine, sau că-ți faci meseria, sau că doar îți îndeplinești obligațiile, sentimentul că ești agentul unor forțe impersonale, sau funcționarul unor instituții mai presus de orice individ – toate aceste idei formează un amestec puternic și corupător.

Exercițiul puterii publice înseamnă libertatea de anumite constrângeri, impunânduți-se altele, care sunt preponderent de ordin personal. Deoarece se presupune că funcția publică este protejată în fața intereselor personale ale celui care o ocupă, ceea ce face el în calitate sa oficială pare să fie de asemenea depersonalizat. Acest fapt întreține iluzia, că morala personală nu i se aplică în nici un fel și că ea nu poate fi atribuită strict descrierii sale morale. Funcția pe care o ocupă se interpune între el și actele sale depersonalizate.

O astfel de perspectivă ascunde faptul că în orice rol exercițiul puterii este una dintre cele mai personale forme ale exprimării de sine individuale și o bogată sursă de plăcere pur personală. Plăcerea puterii nu este recunoscută ușor, însă e unul din sentimentele umane cele mai primitive. Cei care au simțit-o ani de zile își dau seama de importanța ei dar atunci când cedează puterea altcuiva. Dar, indiferent dacă a savurat în mod conștient, exercițiul puterii este o formă primară de exprimare individuală, nu diminuată, ci amplificată de instituțiile și funcțiile de care depinde. Prin urmare, atunci când încercăm să spunem ce este deosebit din punct de vedere moral privitor la funcțiile și acțiunile publice

trebuie să constatăm în ce mod ele modifică cerințele față de individ. Una rămâne clar, faptele îi aparțin ca individ indiferent de calitatea sa oficială.

În acest caz se impune pentru cercetare problema continuității și discontinuității dintre moralitatea individuală și moralitatea publică: fie moralitatea publică derivă din cea individuală, fie nu. Chiar dacă moralitatea publică nu este derivabilă din cea particulară, nu înseamnă totuși că ele sunt independente una față de cealaltă. Ambele pot deriva dintr-o sursă comună, care conduce la rezultate diferite în dependență de diferitele circumstanțe ale vieții publice și private. Aceasta ar da o anumită explicație faptelor, care sunt deformate cu ușurință de către cei apărători ai dreptului politic, diplomatic sau militar care se ascund în spatele responsabilităților impuse de funcția lor. Oricine neagă aplicarea restricțiilor morale la anumite decizii publice face o afirmație de ordin moral, și încă una foarte puternică. Există însă ceva ce ține de ideea discontinuității morale dintre spațiul public și cel privat, iar pentru a înțelege distorsiunile, trebuie să vedem, în ce constă acest lucru.

O parte din specificul moral al rolurilor oficiale poate fi explicat prin teoria obligațiilor. Oricine își asumă un rol public își asumă obligația de a servi o funcție și, deseori anumite interese colective, de grup. Persoanele publice sunt nevoite să ia în considerare doar aceste interese de grup, interese de stat, interese naționale. Aceste persoane adeseori se justifică, că se conduc de interese colective, de stat atunci când iau decizii ca și cum acțiunile lor ar fi o abatere de la convingerile și responsabilitățile proprii.

Această aparentă restricție impusă alegerii e ușor de acceptat și poate chiar comodă pentru persoana publică, dar în fond ni se pare greșită. Ar fi inacceptabil și chiar amoral dacă persoana publică ar accepta necondiționat orice norme și cerințe, impusă de funcția exercitată. Chiar și obligațiile față de stat au limite care decurg din contextul lor moral. Numai din faptul că ai puterea să ucizi mii de oameni fiind ministru de război în țară nu decurge că ar trebui să fii scutit de orice fel de restricții în utilizarea acelei puteri, care nu derivă în mod expres din obligațiile de a-ți servi țara. În măsura în

care obligațiile publice operează ca și cele private, nu avem nici un motiv să credem că funcționarii publici sunt eliberați de cerințele morale general-umane privind tratamentul aplicat celorlalți, sau că în viața publică scopul scuză mijloacele.

Această ultimă observație pune punct discuției despre continuitățile și discontinuitățile dintre moralitatea publică și cea privată. Unele dintre trăsăturile speciale ale moralității publice pot fi explicate în termenii unei teorii a obligației, care explică și pașii pe care indivizii îi pot face pentru a restrânge motivațiile unor anumite alegeri. Personalitățile publice acceptă obligații speciale, pentru a servi interese pe care funcțiile lor sunt menite să le promoveze și să le servească în moduri mai mult sau mai puțin bine definite. Procedând astfel, ele își reduc corespunzător dreptul de a lua în considerare alți factori, atât interesele lor personale, cât și pe cele mai generale care nu sunt legate direct de instituția respectivă și de rolul lor.

Specificul obligațiilor publice – importanța pe care ele o dau atât rezultatelor, cât și imparțialității – reflectă relativa impersonalitate a acțiunii publice: amplexarea ei, lipsa ei de individualitate, structura ei instituțională. O teorie a obligației explică doar o parte din schimbările care se produc atunci când individul preia un loc public. Ea nu explică nici proeminența consecvențialismului, nici schimbarea intensității și a caracterului motivațiilor centrate pe acțiune. Noi am încercat doar să explicăm aceste diferențe ca pe un rezultat al aplicării directe a constrângerilor morale fundamentale la instituțiile publice și deci, la funcțiile publice pe care indivizii și le pot asuma.

Ambele surse ale moralității publice generează limite pentru ceea ce poate face un personaj public în exercitarea funcției sale, chiar dacă el servește interesele instituției. E ușor să uiți de aceste limite, din trei motive. În primul rând, restricțiile împotriva folosirii puterii publice în beneficiul propriu pot să pară un fel de scut de protecție morală, care izolează orice acțiune întreprinsă în mod oficial. În al doilea rând, faptul că deținătorii unei funcții publice își asumă o obligație față de un grup aparte poate crea

impresia, că el nu este obligat să ia în considerare nimic altceva în afară de interesele aceluia grup. În al treilea rând, moralitatea impersonală a instituțiilor publice și specializarea morală care apare în mod inevitabil, dată fiind complexitatea acțiunilor publice, duce în mod firesc la stabilirea multor roluri ai căror termeni de referință sunt în principal de factură consecvențialistă. Lipsa preocupării față de context, necesară pentru a face să fie legitime aceste roluri, poate conduce la respingerea tuturor limitelor puse mijloacelor acțiunii, mijloace considerate justificate de scopuri mai înalte.

Așadar, chiar dacă morala publică nu este derivabilă în mod substanțial din cea privată, ea se aplică indivizilor. Dacă unul din ei își asumă un rol public, el acceptă anumite obligații, anumite restricții și anumite limite pentru ceea ce-i este permis să facă. La fel ca în cazul oricărei alte obligații, acest pas implică riscul că i se va cere să acționeze în moduri incompatibile cu alte obligații sau principii pe care le acceptă. Uneori va fi obligat să acționeze la întâmplare, însă alteori el va vedea că limitele impuse chiar de morala publică trebuie depășite, și că i se cere să comită o crimă sau să declanșeze un război agresiv și nedrept. În acest punct nu sunt variante de a refuza și nici de a rezista. În ciuda caracterului impersonal al moralei publice, și în ciuda aplicării ei complexe la instituții în care responsabilitatea e împărțită, ea nu ne spune doar cum anume ar trebui concepute aceste instituții și nici cum ar trebui să procedeze persoanele care le aparțin. Cineva care a comis greșeli publice în exercițiul funcției sale poate fi la fel de vinovat ca și un criminal obișnuit. Uneori responsabilitatea sa este absorbită în parte de defectele morale ale instituției prin intermediul căreia acționează, însă caracterul adevărat al acestei scuze este invers proporțional cu puterea și independența actorului. Din nefericire, acest lucru nu se reflectă în tratamentul pe care-l aplicăm acelor funcționari publici, care au tot purtat pe cărări greșite și înșelat poporul R. Moldova și adeseori au făcut lucruri mult mai grave decât simpla luare de mită.